

ΣΟΦΗ ΘΕΟΔΩΡΙΔΟΥ

Η ΝΥΦΗ ΦΟΡΟΥΣΕ ΜΑΥΡΑ

Μεθυστήριο

ΕΠΙΘΗΝΙΚΗ ΠΟΙΟΤΕΧΝΙΑ

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Η νύφη φορούσε μαύρα**
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Σόφη Θεοδωρίδου
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ – ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ: Άννα Μαράντη
ΣΥΝΘΕΣΗ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Κατερίνα Δημοπούλου
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Μερσίνα Λαδοπούλου
ΕΚΤΥΠΩΣΗ: Σταμάτιος Κοτσάτος & ΣΙΑ Ο.Ε.
ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ: Ηλιόπουλος Θ. – Ροδόπουλος Π. Ο.Ε.

© Σόφη Θεοδωρίδου, 2010
© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2010

Πρώτη έκδοση: Μάρτιος 2010, 5.000 αντίτυπα

ISBN 978-960-453-685-6

Τυπώθηκε σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτιού.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής αδείας του εκδότη κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.
Έδρα: Τατοΐου 121
144 52 Μεταμόρφωση
Βιβλιοπωλείο: Μαυρομιχάλη 1
106 79 Αθήνα
Τηλ.: 2102804800
Telefax: 2102819550
www.psichogios.gr
e-mail: info@psichogios.gr

PSICHOGIOS PUBLICATIONS S.A.
Head office: 121, Tatoiou Str.
144 52 Metamorfossi, Greece
Bookstore: 1, Mavromichali Str.
106 79 Athens, Greece
Tel.: 2102804800
Telefax: 2102819550
www.psichogios.gr
e-mail: info@psichogios.gr

ΣΟΦΗ ΘΕΟΔΩΡΙΔΟΥ

Η ΝΥΦΗ
ΦΟΡΟΥΣΕ
ΜΑΥΡΑ

*Στον άντρα μου,
στα παιδιά μου...*

*Με ανέλπιστα και φοβερά πράγματα οι θεοί
υφαίνουν την ζωή μας. Εκείνα που ήταν για να γίνουν
δεν έγιναν ποτέ. Κι αυτά που γίνονται
δεν ήταν για να γίνουν.*

Ευριπίδη, *Μήδεια*
(μτφρ. Γιώργος Χειμωνάς)

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Η άφιξη

Ηταν ένα πρωινό του Σεπτέμβρη, με την ομίχλη να παίζει παιχνίδια στα ανθρώπινα κουρέλια, που μπουλούκια μπουλούκια έφταναν στη Σαλονίκη μαζί με αυτούς και η Αντριάνη. Όλα γύρω της φαινονταν σαν εφιάλτης: ένας εφιάλτης που δυστυχώς είχε γίνει πραγματικότητα. Στοιβαγμένοι ο ένας πάνω στον άλλο, εξαντλημένοι, πεινασμένοι, βρόμικοι, οι πρόσφυγες περίμεναν από την πατρίδα τους – αυτήν που για χάρη της έχασαν τα πάντα – να τους φροντίσει.

Η Αντριάνη δε γνώριζε κανένα γύρω της. Μόνο η δυστυχία και ο πόνος την έκαναν σύντροφο αυτών των ανθρώπων, που σιωπηλοί, με σφιγμένα χείλη, περίμεναν μοιρολατρικά στην αποβάθρα. Παιδιά με τα μάτια διάπλατα ανοιχτά και βουρκωμένα, που βύζαιναν το δάχτυλό τους σε μια απέλπιδα προσπάθεια να ξαναβιώσουν την ασφάλεια της προηγούμενης ζωής τους, κι άλλα που κρατούσαν σφιχτά το φόρεμα της μάνας τους ή της γιαγιάς τους, άντρες και γυναίκες, γριές και γέροι με βλέμμα θολό: αυτοί ήταν οι φίλοι της, μ' αυτούς θα συμβίωνε τώρα πια. Είχε αφήσει τα πάντα πίσω της και το μόνο που της είχε απομείνει ήταν οι αναμνήσεις της. Μόνο που αυτές δεν ήθελε να τις συλλογίζεται. Νάρκωσε το νου και την καρδιά της για να αντέξει. Προσπαθούσε να ξεχάσει τους γέροντες γονείς της, σφαγμένους στην αυλή του σπιτιού, τον άντρα της που είχε φύγει να πολεμήσει και δεν τον ξαναείδε ποτέ, τα όμορφα σπίτια του χωριού της, καμένα και

ρημαγμένα τώρα πια· κι αυτή, η μόνη που επέζησε από καθαρή τύχη.

Κάποιος την τράνταξε από πίσω, διακόπτοντας τις σκέψεις της. «Άντε, κοπέλα μου, κουνήσου, κάποτε πρέπει να πάμε, όπου κι αν είναι αυτό, πάρ' το απόφαση», της φώναξε.

Μάζεψε το μπογαλάκι με τα ελάχιστα πράγματά της – αυτή ήταν όλη κι όλη η περιουσία της – και προχώρησε. Το κομβίο των εξαθλιωμένων ανθρώπων άρχισε να απομακρύνεται από την αποβάθρα ακολουθώντας τους υπεύθυνους. Η αστυνομία τούς φώναζε να προχωρήσουν, πασχίζοντας να διατηρήσει κάποια τάξη. Αρκετοί αργόσχολοι είχαν μαζευτεί στις άκρες των δρόμων και τους κοίταζαν, άλλοι με περιέργεια και άλλοι με περιφρόνηση για την κατάντια τους.

«Κουράγιο, αδέρφια, κουράγιο», φώναξε κάποιος από το πλήθος. «Θα το ξεπεράσουμε κι αυτό όλοι μαζί».

«Πηγαίνετε από κει που ήρθατε! Φύγετε!» ξέσπασε μια άλλη φωνή.

Μουρμουρητά ακούστηκαν από το συγκεντρωμένο πλήθος, ένα βουητό που όλο δυνάμωνε. Κάποιοι προσπάθησαν να επιτεθούν με άγριες διαθέσεις την ίδια στιγμή που η αστυνομία ανέλαβε δράση, σπρώχνοντας, χτυπώντας και προσπαθώντας να διαλύσει τον ντόπιο πληθυσμό.

«Ντροπή! Δικοί μας είναι κι αυτοί, εξαιτίας μας βρίσκονται εδώ!» φώναξε ένας ψηλός ηλικιωμένος άντρας με τεράστια μουστάκια. «Μη φοβάστε, αδέρφια, θα σας βοηθήσουμε, μη φοβάστε», πρόσθεσε.

Σπρώχνοντας ο ένας τον άλλο, με τα μωρά να μπλέκονται στα πόδια τους και τους ηλικιωμένους να υποβαστάζονται από όποιον βρισκόταν δίπλα τους, έφτασαν κάποτε οι πρόσφυγες σε ένα ψηλό, φαρδύ κτίριο. Αυτό τους είπαν πως θα είναι προσωρινά ο χώρος που θα τους φιλοξενούσε, μέχρι να αποφασιστεί πού θα τους στείλουν για εγκατάσταση. Ήταν

το περίφημο Καραβάν Σαράι. Είχε γίνει ένας υποτυπώδης διαχωρισμός με κουρελούδες και σεντόνια, που κρέμονταν από σκοινιά, σε μια απεγνωσμένη προσπάθεια να κρατήσει η κάθε οικογένεια τον δικό της προσωπικό χώρο. Μέσα σε λίγες μέρες η κατάσταση είχε αλλάξει. Καβγάδες ξεσπούσαν καθημερινά για λίγα εκατοστά και η μυρωδιά από τόσα σώματα χωρίς τις σωστές συνθήκες καθαριότητας όπως και από τα δοχεία νυκτός είχε γίνει αφόρητη. Οι γυναίκες προσπαθούσαν να κάνουν ό,τι καλύτερο μπορούσαν αλλά οι συνθήκες ήταν πράγματι εξαιρετικά δύσκολες. Τούρκικοι καμπινέδες είχαν ανοιχτεί έξω, αλλά κι αυτοί δεν επαρκούσαν να καλύψουν τις ανάγκες τόσων ανθρώπων, όταν μάλιστα καθημερινά προσθέτονταν κι άλλοι.

Η Αντριανή είχε εγκατασταθεί στην άκρη ενός δωματίου, όπου την ημέρα καθόταν οκλαδόν, ενώ το βράδυ ξάπλωνε πάνω στο πανωφόρι της, επίσης με τα πόδια διπλωμένα για να χωρέσει. Δίπλα της ήταν μια οικογένεια με δυο παιδιά, ένα αγοράκι τριών χρόνων κι ένα κοριτσάκι πέντε, που τις περισσότερες ώρες της ημέρας περιφέρονταν αμίλητα. Η μητέρα τους, η Ελένη, είχε προσπαθήσει μερικές φορές να της πιάσει κουβέντα, αλλά είχε εγκαταλείψει την προσπάθεια μετά τις μονολεκτικές απαντήσεις της. Παραδίπλα μια κοπέλα, η Βαγγελιώ, με τον άντρα της και τα πεθερικά της άκουγε μέρα-νύχτα την γκρίνια της πεθεράς της, η οποία δε σταματούσε στιγμή να μοιρολογάει και να μουρμουρίζει. Πολλές φορές μέσα στη νύχτα ακούγονταν λυγμοί από κάποια γωνιά και τότε όσοι ξαγρυπνούσαν κρατούσαν σιωπηλοί την ανάσα τους, προσπαθώντας να αντέξουν κι αυτοί το χαμό των δικών τους ανθρώπων και να σφίξουν την καρδιά τους. Ήξεραν ότι κάποια στιγμή θα ερχόταν και η δική τους ώρα να ξεσπάσουν.

Κάποια μέρα ήρθε ο Κωνσταντής, ο άντρας της Ελένης, ο οποίος είχε συστήσει μαζί με άλλους τέσσερις άντρες μια επι-

τροπή των προσφύγων για τη γρηγορότερη αποκατάστασή τους, ανυπομονώντας να πει στη γυναίκα του τα νέα. «Επιτέλους αυτή τη φορά κάποιος υπεύθυνος καταδέχτηκε να μας ακούσει», φώναξε γεμάτος ενθουσιασμό. «Διαμαρτυρηθήκαμε για την κατάστασή μας. “Δεν έχει άλλο”, τους είπαμε, “ως πότε θα μας έχετε έτσι στοιβαγμένους σαν τα ζώα, τον έναν επάνω στον άλλο, χωρίς αρκετό νερό για να πλυθούμε και να καθαριστούμε; Οι ψείρες κάνουν ανενόχλητες τις βόλτες τους πάνω στα κεφάλια και τα ρούχα μας και οι απόπατοι έχουν γεμίσει πια, δε χωράνε. Μας δίνετε ένα πιάτο φαγητό και νομίζετε πως ξεμπερδέψατε με μας...”»

Γύρω του είχαν μαζευτεί αρκετοί, άντρες και γυναίκες, και τον άκουγαν, κουνώντας τα κεφάλια τους, σαν να συμφωνούσαν μαζί του.

«Καλά τους τα είπατε, μπράβο, ωρέ, επιτέλους κάτι να γίνει!» είπε ο μπαρμπα-Γιάννης, ένας ηλικιωμένος από το χωριό του Κωνσταντή.

«Τίποτα δε θα γίνει, μπα!» έκανε η κυρα-Κατίνα, η πεθερά της Βαγγελιώς. «Όλα στραβά μάς πάνε, δεν το βλέπετε;» Και στράβωσε το στόμα της σε μια άσχημη γκριμάτσα, θέλοντας να δείξει την αγανάκτησή της.

«Σταμάτα πια, γυναίκα, άσε τον άνθρωπο να μας τα πει», της φώναξε αγανακτισμένος ο άντρας της, ο Γιώργης. «Άντε, λοιπόν, Κωνσταντή, τι σας είπαν, τι απάντησαν, πότε θα φύγουμε από εδώ;» συμπλήρωσε γυρνώντας στον Κωνσταντή.

«Μας υποσχέθηκαν ότι σε δυο-τρεις βδομάδες θα αρχίσουν να μας τακτοποιούν. Ο ίδιος ο Βενιζέλος τρέχει για μας μέρα και νύχτα σε συσκέψεις. Θα προσπαθήσουν να μας ανταλλάξουν, λέει, και πρέπει να φύγουν πρώτα οι μουσουλμάνοι από δω για την Τουρκία, για να πάμε εμείς στα μέρη τους. Και να κάνουμε, λέει, ομάδες και να τους πούμε πόσοι θέλουμε να εγκατασταθούμε στο ίδιο χωριό, για να μας μετρήσουν...»

«Ε, τότε πρέπει να αρχίσουμε να γραφόμαστε. Άντε, και όλοι εμείς που είμαστε από τα ίδια μέρη να πάμε αντάμα, να κάνουμε μια καινούργια αρχή, αν θέλει ο Θεός», μίλησε κι ο μπαρμπα-Γιάννης.

Άρχισαν όλοι να συζητούν γεμάτοι ενθουσιασμό· ωστόσο η Αντριανή, καθισμένη στη γωνιά της, τους άκουγε χωρίς να συμμετέχει καθόλου. Το δικό της το χωριό ήταν πέρα στη Μικρά Ασία, και αυτό δεν υπήρχε πια, όπως δεν υπήρχαν και οι συγχωριανοί της. Δεν είχε δει κανέναν τόσο καιρό, όσο κι αν άθελά της τα μάτια της έψαχναν για ένα γνωστό πρόσωπο μέσα σε όλο αυτό το ανθρωπομάνι. Της ήταν λοιπόν παντελώς αδιάφορο πού θα την πήγαιναν και με ποιους. Αφού δεν μπορούσαν να τη γυρίσουν πίσω, στο όμορφο Δροσοχώρι της, δεν την ένοιαζε καθόλου. Ένωσε να πνίγεται και πάλι στη θύμηση όλων αυτών. Σηκώθηκε παραπατώντας και βγήκε στο δρόμο. Στηρίχτηκε στον κορμό ενός δέντρου και έσκυψε το κεφάλι της με τα μάτια καρφωμένα στο χώμα. Αλήθεια, ήταν της πατρίδας της αυτό το χώμα ή κάποιας ξένης χώρας, όπου η ίδια μπορεί να μην κατάφερνε ποτέ να ριζώσει; Εκείνη πάντως ένωθε σαν ξερόκλαδο που έσπασε από το δέντρο και το έσερνε ο άνεμος πέρα-δώθε, περιμένοντας κάποιο πόδι να το τσακίσει.

Εκείνο το βράδυ την επισκέφτηκαν στον ύπνο της. Όλοι! Ο πατέρας να στρίβει τα μουστάκια και να χαμογελάει καμαρώνοντάς την, η μητέρα με τη μαντίλα στο κεφάλι να νεύει σοβαρά και να τη συμβουλεύει, ο άντρας της να απλώνει τα χέρια γελώντας και να προσπαθεί να την κλείσει στην αγκαλιά του... και ύστερα όλοι στο χώμα, άψυχοι, να ατενίζουν τον μαυρισμένο ουρανό.

Εύπνησε απότομα, με την καρδιά της να χτυπά δυνατά. Γύρω όλοι οι άλλοι κοιμούνταν. Ένωσε να πνίγεται, λες και κάποιος την είχε αρπάξει από το λαιμό και δεν έλεγε να την αφήσει. Σηκώθηκε και, δρασκελώντας τα απλωμένα σώματα, βγήκε έξω στον καθαρό αέρα και κοίταξε την κοιμισμένη Σαλονίκη. Αχνά φωτάκια διακρίνονταν στην ομίχλη και κάποιες σιγανές ομιλίες διέκοπταν την ησυχία της νύχτας. Πήρε βαθιές ανάσες, αλλά η καρδιά της δεν έλεγε να κοπάσει. Χοροπηδούσε σαν αφηνιασμένο άλογο που αμφισβητούσε τον αφέντη του. Βρήκε ένα απόμερο σημείο και κάθισε, σκύβοντας το κεφάλι και προσπαθώντας να κατευνάσει το καρδιοχτύπι της. Ωστόσο, οι εικόνες ήταν τόσο ζωντανές μπροστά της, που δεν κατάφερε να τις απομονώσει και να τις διώξει μακριά όπως τις άλλες φορές. Ο διακόπτης στο μυαλό της, που μέχρι τότε λειτουργούσε τόσο καλά και διασφάλιζε την ψυχική της ηρεμία, τώρα σαν να είχε πάθει εμπλοκή και δε λειτουργούσε. Ένωσε τα μάτια της να γεμίζουν δάκρυα και κο-

φτοί λυγμοί άρχισαν να τραντάζουν το στήθος της. Άρχισε να κλαίει βουβά, με τα δάκρυα να κυλάνε ποτάμι και να βρέχουν το φόρεμά της στο στήθος. Το πρόσωπό της είχε πετρώσει, αλλά αυτή βρισκόταν μακριά, στην πατρίδα, στη ζωή της που τόσο απρόσμενα και άγρια σταμάτησε.

Ένα χέρι ακούμπησε στον ώμο της και τινάχτηκε τρομαγμένη.

«Ετέλεσες;» τη ρώτησε μια γυναικεία φωνή στα ποντιακά. «Ε, ατώρα τέρεν ν' ανασπάλτς!»*

Της χάιδεψε απαλά τα μαλλιά, μα αυτό το χάδι ήταν η αφορμή να ορμήσει ένας νέος ποταμός δακρύων με δυνατούς λυγμούς αυτή τη φορά. Η γυναίκα την αγκάλιασε και η Αντριανή αρπάχτηκε από πάνω της με λαχτάρα. Η στενή επαφή με ένα άλλο ανθρώπινο πλάσμα έσπασε το φράγμα και της τελευταίας της άμυνας. Οι εικόνες πλημμύρισαν το μυαλό της με μια απρόσμενη βιαιότητα, λες και όλον αυτό τον καιρό παραμόνευαν να ξεχυθούν από μια χαραμάδα. Το σπίτι τους και γόταν, οι γονείς της ούρλιαζαν και τραβούσαν τα μαλλιά τους, οι Τούρκοι με τα σπαθιά ορμούσαν καταπάνω τους και τα ουρλιαχτά σταμάτησαν απότομα. Μόνο το τριζοβόλημα της φωτιάς ακουγόταν, καθώς καταβρόχθιζε το σπίτι και τους στάβλους, και τα άγρια γέλια τους, καθώς κλοτσούσαν τους νεκρούς γονείς της. Ένας απ' αυτούς έκοψε με μια σπαθιά τα ρούχα της μητέρας της και τη γύνωσε. Η ίδια, κρυμμένη πίσω απ' τα χαλάσματα του παλιού αχυρώνα, παρακολουθούσε άφωνη και εμβρόντητη τη σκηνή δαγκώνοντας τα χέρια της, μέχρι που γέμισαν αίματα.

Κάποια στιγμή οι λυγμοί άρχισαν να κοπάζουν και η Αντριανή τραβήχτηκε από το στήθος της ξένης γυναίκας. «Συγγνώμη που σου μούσκεψα το φόρεμα», ψιθύρισε.

* «Τελείωσες; Ε, τώρα κοιτά να ξεχάσεις!»

«Έλα, έπαρ' το μαντίλι μ'»*, είπε η ξένη και της έδωσε ένα ζαρωμένο κομμάτι ύφασμα.

Η Αντριανή σκούπισε τα μάτια και το πρόσωπό της και απόμεινε να κοιτάζει τη γη, ντροπιασμένη από το ξέσπασμά της.

«Μ' εντρέπεσαι! Όλ' έναν ένουμνες», συνέχισε εκείνη. «Πώς λένε σε;»**

«Αντριανή».

«Εγροικάς ποντιακά γιόξαμ να καλατσεύω ελληνικά, αν και από για τ' εμέν έναν ξάι ζόρ' εν;»***

«Κάτι καταλαβαίνω, αλλά όχι όλα».

«Εντάξει, λοιπόν, θα ομιλώ σε όπως θελτς. Έχεις άλλους δικούς σου που εγλίτωσαν;»

«Όχι, κανέναν», αποκρίθηκε η Αντριανή και ένα νέο κύμα δακρύων πλημμύρισε τα μάτια της, λες και τώρα που είχε γίνει η αρχή τελειωμό δεν είχαν.

«Ούτε συγγενήν, ούτε κουμπάρον, ούτε γνωστόν, ούτε τίποτα; Καημένον πουλόπο μ'!»

Η Αντριανή κούνησε αρνητικά το κεφάλι και έσφιξε τα χείλη. Αρκετά είχε αφήσει τον εαυτό της, έπρεπε να ξαναπάρει τον έλεγχο· ποτέ δεν της άρεσε να τον χάνει, και όλο αυτό που είχε γίνει της έφερνε αμηχανία. Άλλωστε, δεν τη φώναζε άδικα ο πατέρας της αντράκι. Παρ' όλα τα είκοσι δύο χρόνια της ήταν σκληρή και ψύχραιμη, και αυτό ήταν που την έσωσε από το μακελειό. Μόνο το πείσμα της την κράτησε όρθια εκεί που άλλες γυναίκες της ηλικίας της θα είχαν λυγίσει. Και με αυτό θα τα κατάφερνε και πάλι.

Σήκωσε κλεφτά το κεφάλι της και κοίταξε την άλλη γυ-

* «Έλα, πάρε το μαντίλι μου».

** «Μην ντρέπεσαι! Όλοι το ίδιο γίναμε. Πώς σε λένε;»

*** «Καταλαβαίνεις ποντιακά ή να μιλήσω κανονικά, αν και με δυσκολεύει;»

ναίκα. Μέσα στο σκοτάδι δεν την έβλεπε καθαρά, αλλά κατάλαβε πως ήταν αρκετά μεγαλύτερή της. Φορούσε μαύρη μαντίλα στο κεφάλι και τα χέρια της, που χαίδευαν τώρα τα δικά της, ήταν τραχιά και αργασμένα, χέρια που ήξεραν από σκληρή δουλειά.

«Εμένα λένε με Αννίτσα. Θεία Αννίτσα, είμαι ελέπ'ς και μεγαλύτερή σου. Τ' εσόν ανθρώπ' ντ' έντανε γιάβρου μ'; Κι επόρσαν να γλιτών'νε;»*

Η Αντριανή κατάπια τον κόμπο στο λαιμό της, για να μπορέσει να μιλήσει. «Χάθηκαν όλοι, σφαγμένοι από τους Τούρκους. Και ο άντρας μου χαμένος στις μάχες. Το σπίτι μας κήκε κι εγώ γλιτώσα από τύχη... ή ατυχία», ψιθύρισε.

«Μη μιλάς έτσι, γιαβρού μ'. Κι εμέν' που ελέπ'ς με έχασαμ' έναν άγουρον σην μάχην, ένα παλικάρ' δυο μέτρα, σαν άγγελος ήταν ο Μανώλης μου. Και η μικρή μου η θυγατέρα πάει, πνίγηκε σην θάλασσαν, όταν εκυνηγούσαμε το καράβ'. Έχασαν ατέν σα μαύρα τα νερά», είπε η θεία Αννίτσα και αναστέναξε. «Αλλά, πρέπ' να ξεπερνάς ατά», συνέχισε, «κι εσύ κι εμείς και ούλ'. Αλλιώς, χαϊρ' κι έχ' εδώ π' έρθαμεν. Έλα, σκου», είπε και σηκώθηκε, «πάμε να πλένουμε τα κατσίασ'. Το πρόσωπό σ' λέγω», συμπλήρωσε με φανερή την προσπάθεια να μιλάει χρησιμοποιώντας όσο γίνεται λιγότερες ποντιακές λέξεις.

Έπιασε από το χέρι την Αντριανή και προχωρώντας μέσα στο σκοτάδι έφτασε στη μικρή βρύση που εξυπηρετούσε τόσους και τόσους ανθρώπους. Πήρε νερό στη χούφτα της, της έπλυνε το πρόσωπο σαν να ήταν μικρό κορίτσι και της το σκούπισε με την ποδιά της. Ύστερα την έβαλε να καθίσει στην πέτρινη γούρνα της βρύσης.

«Εεις άλλα ρούχα;» τη ρώτησε.

* «[...] Τι γίνανε οι δικοί σου, πουλάκι μου; Δεν μπόρεσαν να γλιτώσουν;»

«Μόνο αυτά που φοράω», απάντησε η Αντριανή, «κι αυτά έχουν λερωθεί. Δεν μπόρεσα να τα πλύνω, γιατί δεν είχα να φορέσω κάτι άλλο στη θέση τους».

«Αστά αδακά, έρχομαι»*, είπε η θεία Αννίτσα και την επόμενη στιγμή την κατάπιε το σκοτάδι.

Σε λίγα λεπτά επέστρεψε με μια αγκαλιά ρούχα. Βοήθησε την Αντριανή να γδυθεί, της φόρεσε τα καθαρά, μαύρα ρούχα που της έπλεαν και της ήταν κοντά, αλλά μοσχοβολούσαν σαπούνι, και χωρίς να χάσει καιρό άρχισε να τρίβει τα λερωμένα κάτω από τη βρύση με την τετράγωνη πλάκα του σαπουνιού που έφερε μαζί της.

* «Περίμενε εδώ, έρχομαι».

Η ζωή έγινε πιο εύκολη για την Αντριανή μετά τη γνωριμία της με τη θεία Αννίτσα, η οποία την είχε πάρει υπό την προστασία της και της φερόταν σαν να ήταν ένα από τα παιδιά της. Ο άντρας της, ο κυρ Μήτσος, ήταν κι αυτός ένα κομμάτι μάλαμα. Έμπορος στις περιοχές γύρω από το χωριό του, είχε από καιρό μάθει να αφήνει πίσω του την ποντιακή διάλεκτο όπου χρειαζόταν, για να μπορεί να συνεννοείται σωστά με τους ανθρώπους με τους οποίους παζάρευε να του παραδώσουν τηνπραμάτεια τους.

«Μη στενοχωριέσαι, έλα κοντά μας. Τι πέντε, τι έξι», της είπε στρίβοντας το μουστάκι του. «Άντε να δούμε πού θα βρεθούμε, πού θα μας στείλουν. Εκεί που θέλαμε να βοηθήσουμε την πατρίδα μας, τώρα της γίναμε βάρος, εκαβαλικέψαμεν στον λαιμόν ατς», αναστέναξε βαριά και ξεχάστηκε στις σκέψεις του. Έπειτα από λίγο όμως ανάβλεψε και τη χτύπησε χαϊδευτικά στο χέρι. «Ει, γκουζού μ^{*}, εσύ είσαι μικρή ακόμη. Κοίτα να φτιάξεις εδώ τη ζωή σου, ξέχνα όλα τ' άλλα. Αλλιώς η ζωή είναι ασήκωτη. Άιντε, Αννίτσα, ποίσον έναν καϊφέν να πιόμεν κι ας είναι κι από ροβύθ'», είπε στη γυναίκα του.

«Ατώρα μιλάς σωστά, άντρα μ'», έκανε εκείνη και πήγε σβέλτα στη γωνίτσα της να πάρει τα υλικά για τον καφέ.

Στο μεταξύ όλοι συζητούσαν για τα πολιτικά γεγονότα. Οι

* Κοπέλα μου.

άντρες όλη τη μέρα μαζεύονταν γύρω από όποιον είχε τα πιο πρόσφατα νέα και άκουγαν, σχολιάζοντας ή και βρίζοντας πολλές φορές, ανάλογα με την παράταξη την οποία υποστήριζαν. Η αλήθεια είναι πως οι περισσότεροι ήταν με το μέρος του Βενιζέλου, ο οποίος συνέχιζε τις διαπραγματεύσεις για το μέλλον των προσφύγων, προσπαθώντας να μετατρέψει την εθνική συμφορά σε ελπίδα. Μια και ο πληθυσμός στη Βόρεια Ελλάδα κάθε άλλο παρά αμιγώς ελληνικός ήταν, ήθελε με αυτή την ευκαιρία να ξεφορτωθεί ένα μελλοντικό πονοκέφαλο και να ανταλλάξει τους μουσουλμάνους με τους Έλληνες χριστιανούς. Και μια μέρα τα νέα ήταν οριστικά και διαδόθηκαν στόμα με στόμα στους πρόσφυγες: φεύγουν οι μουσουλμάνοι κι έρχονται στη θέση τους όσοι Έλληνες χριστιανοί είχαν απομείνει. Η Συνθήκη της Λοζάνης είχε πια υπογραφεί και από τον Βενιζέλο και από τον Κεμάλ.

Έτσι λοιπόν το μέλλον και η ζωή όλων καθορίστηκαν από το θρήσκευμα. Όσοι ήταν χριστιανοί θα έμεναν, οι άλλοι θα έφευγαν με την ανταλλαγή. Και αφού ρυθμίστηκαν όλα αυτά και έγινε η καταγραφή εν μέσω θρήνων και οδυρμών πολλών από τους ντόπιους κατοίκους, οι οποίοι δεν ήθελαν να φύγουν και πολλοί από αυτούς ισχυρίζονταν ότι είναι Έλληνες που έχασαν το θρήσκευμά τους κάτω από την οθωμανική καταπίεση, τώρα είχε έρθει η ώρα να φύγουν αυτοί και στα σπίτια τους και στα χωριά τους να πάνε οι πρόσφυγες.

Από τον Ιανουάριο του 1923, οπότε υπογράφηκε η ιδιαίτερη σύμβαση ανταλλαγής των πληθυσμών ανάμεσα σε Ελλάδα και Τουρκία, και μέχρι την οριστική υπογραφή της Συνθήκης, υπήρχε μεγάλη αναταραχή μεταξύ των αντρών στο Καραβάν Σαράι. Επιφορτισμένοι κάποιοι από αυτούς με το καθήκον να επιλέξουν τον τόπο μετεγκατάστασης των οικογενειών τους απουσίαζαν αρκετές μέρες κάθε φορά. Αν θα ταξίδευαν πεζοί ή με άμαξες δεν είχε σημασία. Η πείνα και η κούραση θάμπωναν τα μάτια τους αλλά δεν κατάφερναν να θαμπώσουν την εικόνα της άλλης τους πατρίδας που τόσο βίαια είχαν αναγκαστεί να αποχωριστούν. Την εικόνα αυτή την είχαν φυλακίσει βαθιά στη μνήμη και στην καρδιά, και τώρα την ανέσυραν στη λαχτάρα τους να ανακαλύψουν έναν τόπο που να τη θυμίζει. Έναν τόπο που θα υποδεχόταν τις ρημαγμένες ζωές τους, που θα στάλαζε βάλαμο στις πληγές τους που μάτωναν ακόμη. Μαζεύονταν όλοι γύρω τους όταν επέστρεφαν, κρεμούσαν την ελπίδα τους στα κουρασμένα πρόσωπα, πρόσμεναν κάποια ευχάριστη είδηση να σημάνει ανάταση στην καρδιά τους, να δώσει τέλος στην προσφυγιά τους· άνθρωποι συγχωριανοί ή κοντοχωριανοί, φίλοι ή απλοί γνωστοί, άνθρωποι που επιθυμούσαν να ζήσουν και πάλι αντάμα, να οργανωθούν σε νέες κοινότητες, στηριγμένοι ο ένας στο κουράγιο του άλλου.

Ο Κωνσταντής, επιφορτισμένος με ένα τέτοιο καθήκον,

είχε φύγει πριν από λίγες μέρες για μια τέτοια αναζήτηση και είχε μόλις επιτρέψει. Σουρούπωνε και τα μαβιά χρώματα της νύχτας είχαν αρχίσει να σκεπάζουν την πόλη, όταν ο άντρας κάθισε έξω, πάνω στα σκαλοπάτια, και γύρω του μαζεύτηκαν όλοι για να μάθουν τα μαντάτα.

«Να πάρω πρώτα μιαν ανάσα, χωριανοί, αναμένετε», τους είπε και γύρισε στη γυναίκα του, την Ελένη. «Κάνε έναν καφέ, Ελένη, και φέρε μου και λίγο κρύο νερό. Το στόμα μου στέγνωσε και έχω πολλά να σας πω, και μάλλον ευχάριστα», συμπλήρωσε χαμογελώντας πονηρά κάτω απ' τα μουστάκια του.

«Άντε, μην είσαι ψυχοβγάλτης, βρε, πες τα γρήγορα!» φώναξε η κυρα-Κατίνα, έτοιμη όπως πάντα να αρπαχτεί.

«Έλα, κυρα-Κατίνα, ανάμ'νον*, ο άνθρωπος πέντε μέρες είναι στο δρόμο», τη μάλωσε ο κυρ Μήτσος χαμογελώντας καλοκάγαθα και προσπαθώντας να κατευνάσει τα πνεύματα ως συνήθως.

Ο μπαρμπα-Γιώργης, ο άντρας της, της έριξε ένα βλοσυρό βλέμμα την ώρα που η Ελένη έφερνε στον άντρα της το νερό και τον καφέ που ζήτησε. Εκείνος ήπια το νερό μονορούφι και ρούφηξε με θόρυβο την πρώτη γουλιά από τον καφέ, πριν αρχίσει να μιλάει.

«Νομίζω πως ήρθε η ώρα να ετοιμάσετε τα μπαγκάζια σας. Αύριο, το πολύ μεθαύριο, μπορούμε να ξεκινήσουμε και είμαι σίγουρος πως θα σας αρέσει, όπως άρεσε και σε μένα, αυτό το χωριό».

«Πού βρίσκεται;» πετάχτηκε ο Παναγής που ήταν γυρολόγος και τον ενδιέφερε να υπάρχουν γύρω πολλά χωριά, για να κάνει τη δουλειά του.

«Όχι και πολύ μακριά από τη Σαλονίκη, μόλις μια μέρα δρόμος με το άλογο. Αλλά ένα μέρος, αδέλφια, τι να σας πω!

* Περίμενε.

Νόμιζα πως έβλεπα τα μέρη μας στη Μικρασία! Τα δέντρα, οι βράχοι, το ποτάμι, το βουνό, μέχρι και για το εκκλησάκι της Παναγιάς μας στο βουνό είναι το ιδανικό μέρος», σχολίασε με πάθος ο Κωνσταντής. «Πρέπει να βιαστούμε πριν μας προλάβουν άλλοι πρόσφυγες. Εγώ πάντως παίρνω την οικογένειά μου και αύριο κιάλας φεύγουμε. Πρέπει να αποφασίσετε ποιοι θα έρθετε και ποιοι όχι».

Όσο μιλούσε τα μάτια του έλαμπαν για πρώτη φορά από τότε που είχε πατήσει το πόδι του στην Ελλάδα. Οι άλλοι, βλέποντας τον ενθουσιασμό του, φάνηκαν και αυτοί για πρώτη φορά να αναθαρρούν και να αντιμετωπίζουν το ενδεχόμενο της μετεγκατάστασής τους όχι σαν αναγκαίο κακό αλλά σαν μια χαραμάδα ελπίδας για τις ρημαγμένες ζωές τους. Άρχισαν λοιπόν να τον ρωτούν λεπτομέρειες και εκείνος απαντούσε όσο καλύτερα μπορούσε. Για το χώμα και το νερό ήταν οι περισσότερες από αυτές μια και οι πιο πολλοί ήταν αγρότες και αυτή τη δουλειά είχαν σκοπό να κάνουν στο καινούργιο μέρος.

Όταν πια δεν είχαν να ρωτήσουν τίποτε άλλο, ο Κωνσταντής έβγαλε ένα χαρτί από την τσέπη του πουκαμίσου του και τους είπε: «Αυτό το χαρτί μου το έδωσαν, για να γράψουμε τα ονόματά μας όσοι θέλουμε να πάμε μαζί. Εγώ γράμματα δεν ξέρω, πρέπει να βρούμε κάποιον να μας τα γράψει, αλλά ποιος; Ούτε και ο παπάς μας δε γλίτωσε, που ήταν ο μόνος που ήξερε γράμματα...»

«Α, νομίζω πως ξέρω ποιος θα μας βοηθήσει», πετάχτηκε ο Παναγής. «Ο παπα-Θόδωρος από τη Μεσοποταμιά! Τον συνάντησα τις προάλλες και είναι μόνος του με την κόρη του. Έχει χάσει τους συγχωριανούς του, δεν ξέρει πού τους πήγαν. Μπορούμε μάλιστα να του προτείνουμε να έρθει μαζί μας· έτσι κι αλλιώς χωριό χωρίς παπά δε γίνεται».

«Ποιον παπά λες;» έκανε ο Κωνσταντής. «Εκείνον που έφαγε άδικα το χαστούκι απ' τον Αρμολή;»

Όλοι είχαν ακούσει αυτή την ιστορία με τον Ύπατο Αρμοστή, τον Αριστείδη Στεργιάδη. Στο γειτονικό τους χωριό είχε γίνει το επεισόδιο, όπου ο παπάς αρνήθηκε να θάψει κάποιον Ελληνόπουλο που η φτωχιά μάνα του δεν είχε τα χρήματα τα οποία έπρεπε να πληρώσει για την ταφή του. Το έμαθε ο διοικητής από χωρικούς που πήγαν και διαμαρτυρήθηκαν σ' αυτόν κι έγινε έξω φρενών. Άνθρωπος αινιγματικός και αμφιλεγόμενος για άλλα, οπωσδήποτε όμως έντιμος και δίκαιος, δεν άφηγε να πέσει κάτω το παραμικρό. Σαν πέρασε λίγος καιρός και πήγε στα μέρη εκείνα, μια μέρα που έτυχε να έχουν πανηγύρι, φώναξε: «Πού είναι ο παπάς;». Κάποιος του έδειξε τον ιερέα που καθόταν ήσυχχα σε μια καρέκλα. Ο Στεργιάδης τον πλησίασε και, δίχως να του πει κουβέντα, του άστραψε ένα δυνατό χαστούκι. Έμεινε εμβρόντητος ο ιερέας να βαστά το αναποκοκκινισμένο του μάγουλο. «Μα...» του είπαν οι χωρικοί που είχαν πάει να του μιλήσουν στη Σμύρνη, «αυτός δεν είναι ο παπάς εκείνος. Λάθος έκανες, κύριε διοικητή. Αυτός είναι ο παπάς που ήρθε κι έθαψε το παιδί». «Α, καλά», απάντησε ο Ύπατος Αρμοστής, δίχως συγγνώμη και τέτοια. «Γραμματέα, δώσε στον ιερέα δέκα λίρες για τους φτωχούς της ενορίας του», διέταξε και έφυγε.

Ο ιερέας εκείνος που έφαγε το χαστούκι ήταν ο παπα-Θόδωρος, για τον οποίο τώρα μιλούσε ο Παναγής.

«Ναι, γι' αυτόν σου μιλώ», απάντησε ο Παναγής στον Κωνσταντή. «Όλοι ξέρουμε τι διαμάντι είναι αυτός ο παπάς!»

«Χάιντε, Παναγή, επιτέλους φάνηκες χρήσιμος και σε κάτι πέρα από το να μαδάς τις γυναίκες πουλώντας τουςτσιμπιδάκια και χάντρες», είπε γελώντας ο Μιχάλης, ένα ελεύθερο παλικάρι, πάντα έτοιμος να πετάξει το χωρατό του.

«Αν θέλετε, μπορώ να βοηθήσω κι εγώ», παρενέβη η Αντριανή με σιγανή φωνή, μη θέλοντας ίσως ενδόμυχα να ακουστεί η προσφορά της. Μέχρι εκείνη τη στιγμή καθόταν λίγο πα-

ράμερα, παρακολουθώντας όσα συνέβαιναν, σαν απαθής θεατής που δεν ενδιαφερόταν καθόλου για όσα διαδραματίζονταν μπροστά του. Δεν ήξερε τι την έσπρωξε να μιλήσει, να πάρει ύστερα από τόσο καιρό μέρος σε ένα κοινωνικό γεγονός και μάλιστα να προσφερθεί να βοηθήσει, αλλά ήταν σαν να μίλησε κάποιος άλλος εκ μέρους της και την ίδια στιγμή πάλι το μετάνιωσε και ευχήθηκε να μην είχε ακουστεί.

Η θεία Αννίτσα όμως που στεκόταν δίπλα της γύρισε και την κοίταξε. «Εξέρτς να γράφ'ς και να διαβάεις;»^{*} ρώτησε με απορία.

«Ξέρω όσο για τόσο. Μου έμαθε ο πατέρας μου», ψέλλισε η κοπέλα σκύβοντας το κεφάλι. Δε θέλησε να πει πόσο της άρεσε το διάβασμα και πόσα βιβλία είχε καταβροχθίσει κάτω από το γεμάτο καμάρι βλέμμα του πατέρα της.

Όλοι γύρισαν και την κοίταξαν με έκπληξη. *Μη χειρότερα*, σκέφτονταν. *Γυναίκα πράμα και να ξέρει να γράφει και να διαβάζει!* Ωστόσο, μέσα στα μάτια τους αχνοφάνηκε ένας κρυφός θαυμασμός. Λίγοι ήταν εκείνοι που ήξεραν να γράφουν και να διαβάζουν, συνήθως ο δάσκαλος και ο παπάς και τα παιδιά των πλούσιων οικογενειών. Ωστόσο, αυτοί ήταν άνθρωποι φτωχοί και μεροκαματιάρηδες, όλη μέρα ξοδεμένοι στα χωράφια και στα ζώα, πού καιρός και όρεξη για γράμματα!

«Ε, δεν είμαστε με τα καλά μας», πετάχτηκε η κυρα-Κατίνα. «Οι γυναίκες δεν είναι για γράμματα, ωραία σε μεγάλωσαν οι γονείς σου και του λόγου σου...»

Η Αντριανή μετάνιωσε για άλλη μια φορά που άνοιξε το στόμα της. Έσφιξε τα χείλη της και γύρισε να φύγει, όταν τη σταμάτησε η φωνή του Κωνσταντή.

«Και βέβαια δεχόμαστε τη βοήθειά σου», της είπε ρίχνοντας ένα βλέμμα όλο φαρμάκι στην κυρα-Κατίνα. «Σήμερα

^{*} «Ξέρεις να γράφεις και να διαβάζεις;»

κιάλας θ' αρχίσουμε, γι' αυτό έλα μαζί μου να δούμε τι θα κάνουμε. Να...» συνέχισε, «κάτσε εδώ δίπλα μου στο σκαλοπάτι και γράφε τώρα κιάλας».

Μια μακριά ουρά αντρών και γυναικών είχε σχηματιστεί σε λίγο και η Αντριανή, καθισμένη στο σκαλοπάτι δίπλα στον Κωνσταντή, βουτούσε την πένα που της έδωσε στο μελάνι και έγραφε. Στο μεταξύ, η νύχτα είχε πέσει για τα καλά και κάποιοι έφεραν τα λαμπογυάλια τους που σιγόκαιγαν αναδίδοντας μια βαριά μυρωδιά πετρελαίου. Πεταλουδίτσες της νύχτας μαζεύτηκαν γύρω και στριμώχτηκαν κι αυτές σαν άλλες νύμφες που ήθελαν να πάρουν μέρος στο χορό. Το σκυμμένο κεφάλι της Αντριανής γυάλιζε σαν μαόνι, με τα μαύρα μαλλιά μαζεμένα σε μια χοντρή πλεξούδα και τα μαύρα της φρύδια σμιχτά στην προσπάθεια να διακρίνει μέσα στο θάμπος τα γράμματά της. Ξαφνικά, καθώς έγραφε, αισθάνθηκε το βάρος μιας ματιάς επάνω της: μιας ματιάς τόσο έντονης, σαν να προσπαθούσε να την καταβροχθίσει. Σήκωσε το βλέμμα της και αντίκρισε λίγο παρακάτω στην ουρά που όλο και πλησίαζε έναν άντρα να την κοιτάζει. Όμως τι άντρας ήταν εκείνος! Ένας γίγαντας σχεδόν δυο μέτρα, δυνατός σαν βράχος: πρόσωπο με αδρά χαρακτηριστικά που, χωρίς να είναι όμορφα, απέπνεαν ένα δυναμισμό που δεν πάσχιζε καθόλου να κρύψει. Την κοίταζε ίσια στα μάτια και, καθώς τα βλέμματά τους συναντήθηκαν, η Αντριανή κοκκίνισε και χαμήλωσε ταραγμένη το δικό της. Ντράπηκε για την αντίδρασή της και ξανασήκωσε τα μάτια. Αυτός εξακολούθουσε να την κοιτά και, μόλις ξαναντάμωσαν οι ματιές τους, της χαμογέλασε αχνά. Με έκπληξή της η Αντριανή ένωσε τον εαυτό της έτοιμο να ανταποδώσει το χαμόγελο. Την ίδια στιγμή όμως πέρασε σαν μαχαιριά από το μυαλό της η θύμηση του νεκρού πια άντρα της. Χαμήλωσε και πάλι το κεφάλι ταραγμένη και ένας αναστεναγμός βγήκε από τα χείλη της.

Ο Κωνσταντής, που μέχρι εκείνη τη στιγμή μιλούσε με

τον άντρα που στεκόταν μπροστά του, στράφηκε και την κοίταξε ξαφνιασμένος. «Κουράστηκες; Θέλεις να σταματήσουμε για λίγο;» τη ρώτησε με ενδιαφέρον.

«Όχι, όχι, μια χαρά είμαι», απάντησε εκείνη βιαστικά και προσπάθησε να καλύψει τη μικρή μουτζούρα που είχε αφήσει η πένα πάνω στο χαρτί. «Πώς είπαμε το όνομα;»

«Μουφτόγλου γράψε. Πέντε νοματαίοι», απάντησε ο άντρας.

Η Αντριανή έγραψε επιμελώς το όνομα. Μέχρι στιγμής είχε σημειώσει ονόματα ανθρώπων που λίγο-πολύ γνώριζε, όπως του Κωνσταντή και της οικογένειάς του, του κυρ Μήτσου και της θείας Αννίτσας με τα παιδιά της και τη μάνα της, και φυσικά το δικό της όνομα, μια και η θεία Αννίτσα την είχε σχεδόν υιοθετήσει, της κυρα-Κατίνας της γλωσσοκοπίνας και του μπαρμπα-Γιώργου του άντρα της, της νύφης και του γιου της, του Παναγή του γυρολόγου και κάποιων άλλων που μισογνώριζε. Έγραψε όμως και ονόματα που δεν είχε προσέξει μέχρι τώρα, μια και λίγο ενδιαφερόταν για το τι συνέβαινε γύρω της, όλοι κοντοχωριανοί ή συγγενείς, μακρινοί ή κοντινοί ή κουμπάροι, ένα συνονθύλευμα ανθρώπων που μερικοί ήταν από τα παράλια και άλλοι από τα βάθη και πολλοί από αυτούς δεν ήξεραν παρά μόνο την τουρκική γλώσσα. Η ίδια ήξερε και τα τουρκικά και έτσι μπορούσε να καταλάβει τι έλεγαν.

«Πώς σε λένε;» ρώτησε ο Κωνσταντής στα τουρκικά τον άντρα που στεκόταν μπροστά του, όταν αυτός δεν απάντησε στην αντίστοιχη ερώτησή του στα ελληνικά.

«Άρη Μπαξεβάνογλου», απάντησε μια βαριά αντρική φωνή και η Αντριανή συνέχισε να κρατά σκυφτό το κεφάλι της καταλαβαίνοντας ότι ήταν αυτός! Τον έλεγαν Άρη λοιπόν! Και δε μιλούσε ελληνικά! Μάλλον ήταν από τα βάθη της Μικράς Ασίας.

«Και πόσα άτομα είστε;» ρώτησε πάλι ο Κωνσταντής.

«Οι γονείς μου και εγώ», απάντησε αυτός.

«Δε σε ξέρω. Έχεις κανένα γνωστό ή συγγενή εδώ γύρω και θέλεις να έρθεις μαζί μας;»

«Μπα, όχι, χάσαμε τους δικούς μας και κάπου πρέπει να πάμε. Όσο γρηγορότερα τόσο καλύτερα. Αλλά αν δε θέλετε άλλους...»

«Μα τι λες, αλίμονο», τον έκοψε ο Κωνσταντής, πριν προλάβει ο άλλος να συνεχίσει. «Και μάλιστα τέτοια παλικάρια σαν εσένα...» πρόσθεσε μην μπορώντας να κρύψει το θαυμασμό του. «Πόσων χρόνων είσαι, Άρη;»

«Είκοσι πέντε».

«Εντάξει, λοιπόν, να είστε έτοιμοι, γιατί αύριο το πρωί ξεκινάμε».

Ο Άρης σήκωσε τους ώμους του. «Δεν έχουμε και τίποτα να ετοιμάσουμε», απάντησε και ξεκίνησε να φύγει, ρίχνοντας μια κλεφτή ματιά στην Αντριάνη.

Εκείνη όμως δεν τόλμησε να ξανασηκώσει το κεφάλι. Τα μάγουλά της έκαigan ακόμη και σκεφτόταν πως έκανε σαν άμαθη παιδούλα που καρδιοχτυπούσε κάτω από τη ματιά του πρώτου αρσενικού που την κοιτούσε. Μέμφθηκε τον εαυτό της που την απασχολούσε το ότι θα πήγαινε να εγκατασταθεί μαζί τους κι ακόμη περισσότερο που την ενδιέφερε αν ήταν παντρεμένος! Προσπάθησε να συμμαζέψει τις σκέψεις της, ωστόσο χρειάστηκε μεγάλη προσπάθεια να συγκεντρωθεί και πάλι στην καταγραφή.

Μέχρι να τελειώσουν είχε πάει τρεις το πρωί. Τετρακόσιες είκοσι τρεις ψυχές θα βάνιζαν μαζί, για να βρουν επιτέλους έναν καινούργιο τόπο να ριζώσουν. Κανένας δε διαμαρτυρήθηκε για το ξενύχτι. Όλοι αδημονούσαν να ξημερώσει, να μαζέψουν τα κομμάτια τους και να ξεκινήσουν. Κάποιοι θα έφευγαν αμέσως και κάποιοι άλλοι θα ακολουθούσαν τις επόμενες μέρες. Ας ήταν ευλογημένη αυτή η νέα αρχή! Άξιζε και σε αυτούς μια καλύτερη μοίρα έπειτα απ' όσα πέρασαν.

Σεπτέμβρης του '22. Η νεαρή Αντριανή καταφτάνει στη Σαλονίκη μαζί με το υπόλοιπο ανθρώπινο κοπάδι των προσφύγων. Πεντάρφανα και ολομόναχη, με δυο μάτια πράσινα, μαγικά σαν τα βοτάνια της, θα βρει στήριγμα σε μια καλοκάγαθη ηλικιωμένη Πόντια. Στο ξεδίπλωμα του χρόνου, με τις ανταλλαγές των πληθυσμών, θα εγκατασταθεί σ' ένα μουσουλμανικό χωριό της Μακεδονίας.

Εκεί, ανάμεσα σε ανθρώπους πονεμένους που μιλούν ελληνικά, τουρκικά, ποντιακά κι αρμένικα, και που προσπαθούν να στηρίξουν τις ψυχές και τις ζωές τους, η Αντριανή θα αποθέσει την ευτυχία της στα χέρια του ρωμαλέου Άρη με την ηράκλεια δύναμη. Θα προκαλέσει τη μοίρα φορώντας ένα μαύρο φόρεμα για νυφικό. Κι αυτή θα δεχτεί την πρόκληση...

Σε μια Ελλάδα που ανεμοδέρνεται στις θύελλες του εικοστού αιώνα, μια γυναίκα τολμά να ορθώσει το ανάστημά της απέναντι σε μια κοινωνία, όπου τον πρώτο λόγο έχει ο άντρας και η πεθερά, για να αναδειχτεί πληγωμένη αλλά νικήτρια.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.
ΤΑΤΟΙΟΥ 121, 144 52 ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΗ ΑΤΤΙΚΗΣ
ΤΗΛ.: 210 28 04 800 • FAX: 210 28 19 550
www.psichogios.gr • e-mail: info@psychogios.gr

ΚΩΔ. ΜΗΧ/ΣΗΣ: 08149

ΔΙΑΒΑΖΩ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ ΓΙΑΤΙ ΚΟΙΤΑΖΟΝΤΑΣ ΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ ΒΛΕΠΩ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ